

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИЙ СВЯЩЕННИК ДАНИЇЛ МИХАЙЛОВИЧ БАЧИНСЬКИЙ (1879 – 1951): НОВІ ДОКУМЕНТИ ДО БІОГРАФІЇ

Юрій Данилець

кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри археології, етнології та культурології,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород

E-mail: jurij.danilec@uzhnu.edu.ua

Scopus Author ID: 56032318300

Researcher ID: P-6617-2017

<https://orcid.org/0000-0003-0592-3907>

Андрій Мельник

аспірант кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород

E-mail: andrii.melnyk@uzhnu.edu.ua

У статті висвітлено біографічний шлях греко-католицького священника Даниїла Бачинського. Автори прослідкували фрагментарно його родовід та показали, що він походив із давньої священницької родини. Уродженець с. Вишково, де служив його батько, здобув хорошу освіту, він учився в Мукачівській та Ужгородській гімназіях, вищу духовну освіту здобув в Ужгородській духовній семінарії. Прослідковано сімейний стан священника та з'ясовано кількість його дітей та сферу їхньої діяльності на арешт ієрея в 1949 р. З'ясовано, що Д. Бачинський користувався значним авторитетом серед архієрів Мукачівської греко-католицької єпархії, котрі відзначали його церковними посадами та довіряли відповідальні місії. Саме він був тим священником, котрий висповідав та причастив єпископа Теодора Ромжу після аварії в Мукачівській лікарні, де він незабаром був убитий уколом отрути кураре. Священник був арештований після свого сина – о. Даниїла, в грудні 1950 р. Матеріали архівно-кримінальної свідчать, що слідчі нав'язували йому політичну діяльність на користь чехословацької аграрної партії, антикомуністичну діяльність в 1920 – 1930 рр., співпрацю з угорською окупаційною владою, угодовська та сприятлива діяльність, котра виливалася в точковій трудовій мобілізації жителів с. Дубрівка на будівництво оборонних споруд для угорської армії, збір теплих речей та харчів для угорських гонимців, антирадянська агітація під час богослужіння та ідеалізація постатей Гітлера, Муссоліні та Хорти, наклепницька пропаганда проти лідерів СРСР, зокрема Сталіна і таке інше. Матеріали звинувачення та вирок базувалися на показах 11 свідків, переважно членів комуністичної партії, вихідців із сільської бідноти, котра априорі ненавиділа або ж ставилася з недовірою до представника заможного церковного прошарку. Священник переважно відкидав висунуті проти нього звинувачення, але через похилий вік не міг протистояти радянській тоталітарній машині. У віці 73 роки він помирає в Ужгородській в'язниці, був похований у безіменній могилі в таємниці від родичів. У статті вводяться в науковий обіг п'ять архівних документів. Вони характеризують засоби та методи діяльності тоталітарної машини в боротьбі проти представника греко-католицького кліру.

Ключові слова: греко-католицька церква, священник, Даниїл Бачинський, документи, репресії, архівно-кримінальна справа, Закарпаття, УРСР, СРСР.

Постановка проблеми. Діяльність греко-католицької церкви на Закарпатті після 1944 р. характеризується трагічними сторінками. Радянська влада вирішила ліквідувати церкву як інституцію, звинувативши її в різноманітних злочинах. Церковній структурі та її окремим членам закидали підпільну діяльність на користь Заходу, Ватикану, антирадянську пропаганду тощо. Репресії проти греко-католицького духовенства розпочалися на західно-українських землях ще з 1939 р., але на Закарпатті поширилися після включення краю до УРСР. Влада вирішила використати давній конфлікт між конфесіями та перевести греко-католиків у православ'я. Розпочалася масова кампанія дискредитації церкви в очах вірників, переслідування керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії та її кліриків.

В 1944 р. Мукачівська єпархія нараховувала 461

555 вірних, 281 парафію з 459 храмами та каплицями, а також 5 василіанських чоловічих монастирів з 35 монахами та 3 жіночих, де було 50 сестер-монахинь [Боцюрків, 2005, с. 189]. Отці Стефан та Даниїл Бендаси зазначають, що на початок 1945 р. єпархія мала 424 священники [Бендас&Бендас, 1999, с. 290].

Процес ліквідації греко-католицької церкви на Закарпатті тривав від грудня 1944 р. до серпня 1949 р. Кандидат історичних наук, доцент ДВНЗ «УЖНУ» Володимир Фенич називає цей період «повільним» або «повзучим» [Фенич, 2007, с. 98–106]. Дослідники зазначають, що спочатку влада намагалася домовитися з керівництвом греко-католиків – єпископом Теодором Ромжею, але зрозумівши, що владики не йде на співпрацю, риторика щодо греко-католиків Закарпаття була змінена. На початку 1945 р. в органах держбезпеки визрів план ліквідації МГКЄ [Майороші, 2021, с. 145]. Почалися перші арешти священно-

служителів, передача майна православним і т.д. 31 жовтня 1947 р. був убитий єпископ Теодор Ромжа [Пушкаш, 2001, с. 156–181]. Підсумком наступу на духовенство став перехід 132 греко-католицьких священників у православ'я. 175 душпастирів відмовилися від конвертації, але 124 з них було заарештовано і вислано в табори ГУЛАГу [Бендас&Бендас, 1999, с. 308–309]. Детальніше процес радянської Закарпаття досліджено в монографії доктора історичних наук, професора ДВНЗ «УЖНУ» Василя Міщанина [Міщанин, 2018].

Ми не будемо детально зупинятися на процесі ліквідації греко-католицької церкви на Закарпатті, якому присвячена величезна література [Бендас, 2000; Капітан, 2012; Волошин, 1999; Кічера, 2014]. Однак, слід зазначити, що у зв'язку з постійними відкриттями нових архівних документів дана тематика залишається актуальною та привертає увагу дослідників.

Огляд історіографії та джерел. Постаті греко-католицького священника Даниїла Бачинського присвячено мізерно мало публікацій. Єдиною ґрунтовною роботою є нарис отців Даниїла та Стефана Бендасів, який було вміщено в книзі «Священники-мученики, сповідники вірності» [Бендас&Бендас, 1999, с. 12–14]. У першій книзі двотомника «Реабілітовані історією. Закарпатська область» подається довідка про реабілітацію священника у 1992 р. [Бачинський..., 2003, с. 175]. Стаття Бендасів у дещо зміненому форматі була виставлена на офіційному сайті Мукачівської греко-католицької єпархії у рубриці «Мученики та Ісповідники» [Бачинський Даниїл (ст.)]. Аніта та Іштван Мороші у книзі «Іменний довідник священників історичної Мукачівської Греко-Католицької Єпархії» подали короткі біографічні відомості про о. Даниїла. Зокрема автори перелічують імена та дати народження всіх його дітей [Мароші&Мароші, 2023, с. 79].

Основним джерелом для нас виступає архівно-кримінальна справа під номером С-5965, яка зберігається в Архіві управління Служби Безпеки в Закарпатській області [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965]. В статті також використано уривок зі спогадів монахині Теофілі Манайло, опублікований в 1990 р. [Спогад монашки, 2004, с. 205–211].

Метою даного дослідження є вивчення життєвого шляху греко-католицького священника Даниїла Бачинського (старшого) та введення до наукового обігу раніше не відомих архівних документів. У рамках заявленої теми передбачено реалізацію наступних **завдань**: дослідити родовід священника; схарактеризувати його освітній рівень; показати розвиток священницької кар'єри починаючи із дати висвячення та до арешту; оцінити матеріали архівно-кримінальної справи та опублікувати ряд документів, які доводять невинуватість пастиря у висунутих йому звинуваченнях.

Виклад основного матеріалу. Данило Бачинський з'явився на світ 12 січня 1879 р. в с. Вишково Хустського району в сім'ї греко-католицького священника Михайла Бачинського та Ернестіни Табакович. Про батька майбутнього пастиря нам відомо, що він народився в 1849 р., вчився у Відні та

Ужгороді, був висвячений в сан в 1874 р. Про це йдеться в «Schematismus venerabilis Cleri Graeci ritus catholicorum diocesis Munkacsiensis» [Schematismus, 1874, р. 210]. Він служив на парафіях в с. Руська Поляна в повіті Марамуреш (Румунія) (1874 – 1875), с. Вишково біля Хуста (1875 – 1879), потім в с. Локіть (Велика Абранка (Nagyábránka) (нині Іршавська міська громада Хустського району) (1879 – 1890), с. Нижні Ворота (Нижні Верещьки) (нині Нижньоворітська сільська громада Мукачівського району) (1890 – 1894), с. Великі Лучки (центр Великолучківської сільської громади Мукачівського району) (1894 – 1921). Отець М. Бачинський користувався авторитетом в керівництві єпархії, був деканом Верещьким (1891 – 1894) та Мукачівським (1895 – 1912), радником консисторії [Мароші&Мароші, 2023, с. 83]. Він значною мірою спричинився до православного руху в с. Великі Лучки, намагаючись придушити це явище за допомогою поліції та судів. Проживав на пенсії в с. Sárosröcsén (нині Блатне Ревіштя (словац. Blatné Revištia), в округ Собранці Кошицького краю в Словаччині). Помер 20 грудня 1927 р. [Душпастьєр, 1928, №1, с. 23].

Дід о. Михайла – голубинський священник Євгеній-Едмунд Бачинський (1817 – 1898) в травні 1849 р. написав листа до Лайоша Кошута, у якому виклав антиавстрійські ідеї серед духовенства Мукачівської греко-католицької єпархії та висловив вірність Святостефанівській ідеї [Лист..., 20 травня 1849 р.].

Мама отця Даниїла – Ернестіна Марія (1857 – 1929), походила зі священницької родини та була дочкою о. Михайла Табаковича та Емілії Пульської. Батьки народили та дали п'ятувку у світ, крім о. Даниїла ще 5 дочкам, котрі всі стали дружинами священників (Анна Ірма (1876 – 1939), Ізабелла (1883 – 1956), Ірма (1888 – 1959), Єлизавета (1886 – 1951), Йолана (померла 1967) [Мароші&Мароші, 2023, с. 83].

Відповідно дитинство Даниїла було тісно пов'язано з переміщеннями на парафіях його батька. В 1885 р. він закінчив церковноприходську школу в с. Локіть та продовжив навчання спочатку в Мукачівській, а потім в Ужгородській гімназії. В 1897 р. – Данило став студентом Ужгородської духовної семінарії. Здобувши духовну освіту в 1902 р. єпископом Юлієм Фірцаком був рукоположений у сан священника та призначений (1903 р.) помічником настоятеля в с. Заріччя Іршавського округу (нині входить до складу Зарічанської сільської громади Хустського району). [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 12–12 зв.]. За словами Бендасів, в цьому населеному пункті парохом тоді був тесть о. Даниїла – Юрій Гомичко. У 1907 р. короткий час виконував також обов'язки священника в с. Велика Чингава (з 1946 р. с. Боржавське) (нині Виноградівська громада Берегівського району) [Бендас&Бендас, 1999, с. 12]. В 1907 – 1921 рр. настоятель греко-католицької парафії в с. Сільце (нині в Кам'янській сільській громаді Берегівського району). З 1921 р. по жовтень 1948 р. служив у с. Дубрівка (нині Середнянська громада Ужгородського району). В 1919 р. був призначений почесним деканом.

Отець Даниїл користувався авторитетом єпархіальних архієреїв. Після замаху на єпископа Теодора Ромжу, де постраждав і син священника – о. Даниїл мол., архієрей запросив Бачинського ст. до лікарні в Мукачеві. За спогадами монахині Теофіли Манайло: «31 жовтня (1947 р. – авт.) приїхав намісник села Дубрівка, батько потерпілого о. Даниїла – о. Даниїл Бачинський з найсвятішими тайнами. В палаті було велике свято. Преосвященний висповідався, прийняв святі тайни. Непритомного сина Данилка намісник укріпив батьківським благословенням» [Спогад монашки, 2004, с. 209].

З осені 1948 р. та до дня арешту о. Даниїл Бачинський проживав у своїх дітей в м. Ужгород за адресою: вул. Богдана Хмельницького, буд. 130 [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 12 зв.].

У родині о. Даниїла Бачинського та Маргарити Гомічко народилося 11 дітей. Автори Мароші наводять імена осіб: Михайло, 1904, Ержебет (1905), Маргарита, Іван (1909); священник Даниїл (1911 – 1973), Ілона (1913), Августин (1914), Магдалина (1917), Марія (1919 – 1993), Ганна (1923) [Мароші&Мароші, 2023, с. 79]. На час арешту священника його дочка Єлизавета проживала в США, куди виїхала ще в 1923 р. зі своїм чоловіком о. Іваном Лоєю. На допиті 25 січня 1951 р. о. Даниїл повідомив інформацію про інших своїх дітей: сини проживали в Ужгороді: Михайло був чиновником обласного земельного відділу; Августин-Ернест працював у філармонії; Данило – греко-католицький священник, в 1949 р. арештований органами МДБ і засуджений на 10 років; Іван – працював в універмазі №1 в обласному центрі. Дочки: Маргарита проживала в с. Дравці, а її чоловік – греко-католицький священник Петро Васко також в 1949 р. був репресований на 25 років; Магдалина викладала математику та фізику в одній із міських шкіл; Марія – одружена з греко-католицьким священником Василем Яцковичем, проживала в с. Бобове Ужгородського округу, Ганна – касир Ужгородського харчового комбінату [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 23–24] (див. фото 1).

Матеріали архівно-кримінальної справи свідчать про те, що арешт священника органи МДБ почали готувати ще в березні 1950 р. Очевидно це було пов'язано з арештом та засудженням Особливою нарадою при МДБ СРСР його сина – о. Даниїла на 10 років таборів та конфіскацією майна [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-2391, арк. 103]. 30–31 березня 1950 р. було допитано чотирьох свідків. Серед них були голова сільської ради с. Дубрівка [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 33–36], голова сільської ради с. Лінці (нині входить до складу Середнянської селищної громади Ужгородського району) [Там само, арк. 37–39], бригадир в колгоспі ім. «30-річчя радянської армії» в с. Дубрівка [Там само, арк. 41–41 зв.], завідувач ферми колгоспу в с. Дубрівка [Там само, арк. 42–45 зв.]. В жовтні того ж року до справи долучили свідчення ще 4 осіб: голови згаданого вище колгоспу [Там само, арк. 50–51 зв.], колгоспника [Там само, арк. 46–49 зв.], ланкового [Там само, арк. 52–55], директора школи с. Ірлява (нині входить до

складу Середнянської селищної громади Ужгородського району) [Там само, арк. 56–57]. Напередодні арешту в грудні 1950 р. додалися свідчення двох осіб: ще одного колгоспника [Там само, арк. 58–62 зв.] та муляра з с. Дубрівка [Там само, арк. 63–68]. У справі також присутній допит свідка від 12 січня 1951 р. Мова йде про колгоспницю, жительку с. Дубрівка [Там само, арк. 69–70]. Тобто, загалом у справі фігурують свідчення 11 осіб, шестеро з яких члени ВКП(б). Свідки говорили про роботу священника на користь Аграрної партії та антикомуністичну діяльність в с. Дубрівка, сприяння угорській окупаційній владі в 1938–1944 рр., антирадянську агітацію після Другої світової війни тощо.

На основі цих свідчень і було сформовано «Постанову на арешт» (див. додаток 1). 27–28 грудня 1950 р. були виконані відповідні слідчі дії, внаслідок яких священника було заарештовано, а його будинок обшукано. Лейтенант Капустін заповнив «Анкету арештованого» [Там само, арк. 6–7 зв.], де було додано фото та відбиток пальця священника (див. фото 2). Вже 29 грудня того ж року було підготовлено «Постанову про прийняття справи до виробництва і початок попереднього слідства», яку затвердив начальник слідчого відділу УМДБ по Закарпатській області підполковник Аксьонов [Там само, арк. 2].

29 грудня 1959 р. було проведено перший допит, який тривав дві години (з 22.00 по 22.00). [Там само, арк. 11–12 зв.]. На ньому було з'ясовано автобіографічні відомості про священника, його походження, соціальний стан і т.д. Другий допит арештованого о. Д. Бачинського відбувся 2 січня 1951 р. Він тривав чотири години (12.00 – 16.00). Старший слідчий слідчого відділу лейтенант Пацула намагався з'ясувати роль священника в переслідуванні членів комуністичної партії в роки Другої світової війни, антирадянську агітацію під час богослужіння, членство в сільській управі, співпрацю з жандармерією тощо. 6 січня 1951 р. згаданий лейтенант підготував «Постанову про пред'явлення звинувачення», яка в головних рисах повторювала документ від 25 грудня 1950 р. Було ухвалено притягнути о. Д. Бачинського в якості звинуваченого по статтях 54-10, ч. 2 та 54-13 КК. [Там само, арк. 16].

Дані статті Кримінального Кодексу були затверджені ЦВК УСРР 8 червня 1927 р. У статті 54-10 йшлося: «за пропаганду або агітацію, яка полягає в заклик до повалення, підризу або послаблення радянської влади чи до вчинення окремих контрреволюційних злочинів (ст.ст. 54-2 – 54-9), а також за розповсюдження чи виготовлення або зберігання літератури того самого змісту, застосовується – позбавлення волі на строк не менш як шість місяців. За ті самі дії під час масових заворушень, або з використанням релігійних чи національних забобонів мас, або у воєнній обстановці, або в місцевостях, оголошених на воєнному стані, застосовуються – заходи соціального захисту, зазначені в ст. 54-2; стаття 54-13 має наступний зміст: «за активні дії або активну боротьбу проти робітничого класу і революційного руху, проявлені на відповідальній або секретній (агентура) посаді за

царського ладу або в контрреволюційних урядів у період громадянської війни, застосовуються – заходи соціального захисту, зазначені в ст. 54-2». Таким чином, ми виходимо на покарання, що передбачено в с. 54-2: «розстріл або оголошення ворогом трудящих з конфіскацією майна і з позбавленням громадянства союзної республіки і тим самим громадянства Союзу РСР та вигнання за межі Союзу РСР назавжди з допущенням при пом'якшуючих обставинах зниження до позбавлення волі на строк не менш як три роки, з конфіскацією всього або частини майна» [Кримінальний кодекс УРСР 1927 р., с. 17, 19–20]¹.

З 6 по 26 січня 1951 р. було проведено шість допитів [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 17–32 зв.]. 22–25 січня того ж року слідчий організував сім очних ставок зі свідками [Там само, арк. 71–93 зв.]. 31 січня 1951 р. було видано «Протокол про завершення слідства». У ньому йшлося, що звинувачений Д. М. Бачинський ознайомившись з матеріалами слідчої справи, заявив, що «доповнити слідство ні чим не може, клопотань перед слідством не порушує, скарг не має» свідками [Там само, арк. 107]. 1 лютого 1951 р. лейтенант Пацула підготував «Обвинувальний висновок», який 5 лютого затвердив прокурор. В обох документах вказувалося, що о. Даниїл утримувався у в'язниці №1 УМДБ в Ужгороді [Там само, арк. 108; 110–113]. Того ж дня відбулося засідання судової колегії в кримінальних справах Закарпатського обласного суду у складі: Русин – голова, Токар і Кайло – члени суду, Штефаняк – секретар, Рибалко – прокурор. У протоколі зазначено, що колегія затвердила обвинувальний висновок та призначила судовий розгляд справи на 13 лютого того ж року. Постановлялося також викликати на суд 9 свідків, згідно зі списком, котрий передала начальнику слідчого відділу УМДБ по Закарпатській області Клименку для забезпечення явки [Там само, арк. 114–115 зв.; 116].

Судове засідання відбулося згідно із планом. З вироком можна ознайомитися в додатку 2. Настороженість викликає протокол судового засідання. На с. 2 отець Д. Бачинський ніби визнає себе винним, але під час виступу відкидає основні пункти звинувачення. Він заявив, що не був членом «Аграрної партії» при чехах та навіть не голосував за цю політичну силу, яка у с. Дубрівка не була організована. «Проти комуністів я ніколи не виступав, бо раніше не було явно, що хто комуніст» – сказав підсудний [Там само, арк. 120]. «Я ніколи нічого антирадянського в церкві не говорив. Під час війни я молився тільки за мир 3 Отче наш, а за перемогу ні. Циркуляри я читав, але якщо було там щось політичне, я це не прочитував... Я не закликав вірників допомагати угорській армії й сам не надавав їй ніяку підтримку» [Там само, арк. 120 зв.]. Однак 9 свідків надали покази, які точно збігаються з наданою ними інформацією перед початком слідства [Там само, арк. 120 зв. – 124]. Суд ухвалив рішення про перекваліфікацію ст. 54-13 на ст. 54-4, мотивуючи свої зміни тим, що «підсудний являвся підсобником мадярських окупантів, а не

робітником секретної служби» [Там само, арк. 129]. Священник в останньому слові просив суд взяти до уваги старість і не засуджувати його. Однак суд проігнорував клопотання адвоката про пом'якшення вироку та самого підсудного і засудив останнього до 25 років таборів.

16 лютого 1951 р. священник, перебуваючи в Ужгородській в'язниці, подав скаргу на адресу до Закарпатського обласного суду. У документі він відкидав всі звинувачення та стверджував, що окремі свідки мали щодо нього упереджене ставлення. Отець Д. Бачинський клопотав скасувати вирок від 13 лютого та винести нове покарання [Там само, арк. 130–132 зв.]. Наступного дня з «Касайційною скаргою» до Верховного суду УРСР в м. Київ звернулася адвокат Ребенкова. Вона стверджувала, що «вирок вважаю не правильним по мотивах, які будуть викладені в додатковій скарзі...». [Там само, арк. 133]. 22 лютого 1951 р. в Київ поступила більш розгорнута адвокатська касація, в якій йшлося про необхідність перегляду змісту вироку. Ребенкова вважала вирок занадто суровим та просила його переглянути. У документі наводяться обставини, на які покликалося оборонець: перестарілий вік засудженого в 73 роки, операція з видалення більшої частини шлунку, відсутність повністю зубів, розширення серця та легень, у результаті чого у священника опухали ноги та спостерігалася загальна слабкість. Крім того, ще з травня 1948 р. Бачинський вийшов на пенсію і перебував на утриманні своїх дітей. Адвокатка просила знизити міру покарання для засудженого до мінімуму [Там само, арк. 134].

15 березня 1951 р. касаційна скарга засудженого була розглянута Верховним судом УРСР. Суддя та два члени суду дійшли до висновку, що немає підстав для пом'якшення міри покарання, «оскільки суд обираючи міру покарання врахував особливу соціалнебезпеку заподіяного злочину» [Там само, арк. 135 зв.]. Таким чином, касаційна скарга була залишена без задоволення, а вирок Закарпатського обласного суду від 13 лютого 1951 р. в силі. Ухвала Верховного суду була остаточною [Там само, арк. 136].

15 липня 1951 р. священник помер в Ужгородській в'язниці. За словами Бендасів, мдбісти поховали тіло о. Бачинського потай опівночі на цвинтарі на нинішній вул. Капушанській. «На протязі чотирьох десятків років ніхто із рідних і близьких не знав, не знав де покояться тлінні останки о. Даниїла. Вони спочивали під одним із куців у зрівняній землі без жодної ознаки» [Бендас&Бендас, 1999, с. 13]. Натомість ужгородська журналістка Тетяна Літераті стверджує, що родина знала коли й де було здійснено поховання священника [Літераті].

У 1989 р. розпочався процес реабілітації жертв політичних репресій. 16 листопада 1989 р. прокурор Закарпатської області, державний радник юстиції 3 класу О. Бондаренко надіслав архівно-кримінальну справу о. Д. Бачинського та своє заключення для розв'язання питання про протест в порядку нагляду судових рішень до Прокурора УРСР, державному

¹ 26 травня 1947 р. – смертна кара в Радянському Союзі була скасована указом Президії Верховної Ради СРСР.

раднику юстиції 1 класу П. Осипенку (див. додаток 3). У попередньо підготовленому заключенні (1 листопада 1989 р.) помічник прокурора області М. Конькова, вивчивши матеріали архівно-кримінальної справи, прийшла до висновку, що Д. Бачинський був засуджений необґрунтовано (див. додаток 4). Тільки 24 лютого 1992 р. заступник прокурора Закарпатської області затвердив «Заключення» про реабілітацію о. Д. Бачинського (див. додаток 5).

Висновки. Таким чином, аналіз архівно-кримінальної справи о. Д. Бачинського показав, що він, як і десятки інших греко-католицьких священників, був засуджений необґрунтовано. Він походив зі священницької родини, з діда-прадіда виховувався в християнському дусі, мав хороші задатки оратора та організатора. Як в чехословацький, так в угорський період користувався авторитетом цивільної влади та вірників, а також єпархіального управління. Про що свідчать документи архівно-кримінальної справи та інша література. Під час судового слідства майже не приділяється увага його можливості переходу у православ'я і як причині арешту через цей випадок. Слідчі опиралися на

свідчення численних свідків, які були членами ВКП (б), або ж походили з бідняцьких і багатодітних сімей. Вони бачили у священникові весь час заможну людину, яка проживала на церковних мастьках та користувалася всіма благами. Безперечно, що побут та заможне становище його багатодітної родини у багатьох викликав заздрість і бажання помститися при нагоді. Такий випадок підвернувся в радянський час, коли Мукачівська греко-католицька єпархія була заборонена, а її архієрей – преосвященний Теодор Ромжа був убитий агентами Кремля. Один із синів о. Д. Бачинського – також священник Даниїл постраждав під час замаху на архієрея біля с. Іванівці в 1947 р., а потім був репресований на 10 років таборів. Позаяк о. Даниїл мол. був завербований органами державної безпеки та розкрив себе як таємного агента перед єпископом Ромжею, можна припустити, що МДБ припускало поінформування його батька про ці події. На разі, документальна база щодо о. Д. Бачинського є досить обмеженою та потребує подальшого вивчення в столичних архівах Служби безпеки України. Для глибшого розкриття теми вводимо в нашої статті в науковий обіг 5 документів з архівно-кримінальної справи.

ДОДАТКИ

Додаток 1

25 грудня 1950 р., Постанова на арешт, м. Ужгород

«Затверджую»
Заст.начальника УМДБ
Закарпатської області
Полковник [підпис] Бойко
21 грудня 1950 року

«Санкціоную»
Прокурор Закарпатської області
держрадник юстиції 3 класу
[підпис] Андрашко
27 грудня 1950 року

Постанова
(на арешт)

25 грудня 1950 року

Місто Ужгород

Я (опер. уповноважений Ужгородського окрвідділу МДБ лейтенант Капустін, розглянувши матеріали, що поступили в Ужгородський окрвідділ про злочинну діяльність Бачинського Данила Михайловича, 1878 року народження, уродженця села Великі Лучки, Мукачівського округу, Закарпатської області, гр-на СРСР, безпартійного, з вищою духовною освітою, колишнього греко-католицького священника села Дубрівка, Ужгородського округу, без певних занять, проживаючого в м. Ужгород, по вулиці Б. Хмельницького, будинок №130.

Знайшов:

Бачинський в період чехословацького режиму на території Закарпаття, будучи греко-католицьким священником, був головою «Аграрної партії» в селі Дубрівка, проводив активну боротьбу проти комуністичної партії.

У період малярської окупації території Закарпаття, будучи греко-католицьким священником, виступав у церкві з проповідями антирадянського змісту, в яких зводив наклеп на Радянський Союз та комуністів, закликав віруючих у боротьбі проти Радянської держави та до підтримки фашистських урядів у війні проти Радянського Союзу.

Після звільнення Закарпаття від малярських окупантів, Бачинський проводив антирадянську агітацію та висловлюючи невдоволення радянськими законами, навчав нелегально дітей шкільного віку «закону божому», виховуючи їх у дусі відданості католицизму».

Злочинна діяльність Бачинського підтверджується свідченнями свідків Цуцко І.І., Цуга Ю.М., Цуга Д.М.,

Козел І.В., Товтин Ю.М. та інших.

Постановив:

Бачинського Данила Михайловича, який мешкає по вулиці Б. Хмельницького, будинок № 130, піддати арешту та обшуку.

О.упов. Ужгородського окрввідділу МДБ, лейтенант [підпис] Капустін
Начальник Ужгородського окрввідділу МДБ, підполковник [підпис] Петров
«Згоден» В.о. начальника 5-го відділу УМДБ Закарпатської області [підпис] Сотніков
Начальник слідч. відділу УМДБ Закарпатської області, підполковник [підпис] Аксьонов

[Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 3]. (переклад з рос. мови)

Додаток 2

13 лютого 1951 р., Вирок у справі о. Д. Бачинського, м. Ужгород

ВИРОК
ІМ'ЯМ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ
1951 року лютого 13 дня м. Ужгород

Судова колегія по кримінальним справам Закарпатського Обласного суду в складі:

Головуючого: Токаря

Народних засідателів: Церковно і Перепилиця

При секретарі: Штефаняк

З участю прокурора – Рибалко

Оборонця: Ребенкової.

Розглянула в закритому судовому засіданні кримінальну справу по звинуваченню Бачинський Даниїла Михайловича, 1879 р. народження, уродженця с. Вишково, Хустського округу, Закарпатської області, УРСР, мешканця м. Ужгород, Закарпатської області, із сім'ї священника, священника греко-католицької церкви, українця, з вищою духовною освітою, одруженого, н/п, несудимого, гр-на СРСР, в злочинах, передбачених ст. ст. 54-10 ч. 2, 54-13 УК УССР.

Знайшла:

Бачинський, проживаючи в с. Дубровка, Ужгородського округу, в період входження Закарпаття до складу Чехословацької республіки являвся організатором і керівником буржуазної аграрної партії с. Дубровка. Як керівник згаданої партії проводив активну антикомуністичну діяльність.

З окупацією мадярсько-фашистськими загарбниками території Закарпаття в березні місяці 1939 р. підсудній на своєму домі і церкві виставив мадярський національний прапор, привітав окупантів, називаючи їх «визволителями».

Як активний підсобник окупантів весною 1939 р. брав участь в організації сільської управи с. Дубровка, членом якої являвся до 1944 р., приводив в життя закони окупантів.

Підсудній за весь період окупації території Закарпаття використовував церковний амвон як трибуну для антирадянської агітації.

Щороку на мадярські державні свята проводив в церкві богослужіння в пошану регента фашистської Угорщини – Хорті і його уряду, після богослужіння виконувався мадярський гімн.

Зимом 1943 р. призивав населення здавати теплий одяг і продукти харчування для мадярської армії.

В той же час підсудній виступав перед віруючими з призивом в сприянні фашистському мадярському уряду у веденні війни проти Радянського Союзу, віддавати дзвони для потреб мадярської армії.

Після возз'єднання території Закарпаття з Радянською Україною серед населення проводив антирадянську агітацію, висказуючи незадоволення радянськими законами та проводимими міроприємствами партією та урядом.

До дня арешту підсудній переховував на своїй квартирі літературу антирадянського змісту.

При таких обставинах епізоди звинувачення, які кваліфіковано органами слідства по ст. 54-13 КК УРСР слід кваліфікувати не по згаданій статті, а по ст.: 54-4 КК УРСР, так як підсудній являвся підсобником угорських окупантів, а не робітником секретної служби.

Винуватість підсудного по ст. ст. 54-10 ч. 2, 51-4 КК УРСР вповні доведено показами свідків, речовими доказами; а також частковим зізнанням самого підсудного.

Керуючись ст. ст. 296, 297 КПК УРСР.

Присудила:

Бачинський Даниїла Михайловича по сукупності скоєних злочинів по ст. ст. 51-4, 54-10 ч. 2 КК УРСР за санкцією ст. 54-2 КК УРСР з застосуванням Указу През. Ради СРСР від 26/V-1947 р. «Про відміну смертної кари» підвергнути до ув'язнення у ВТТ терміном на двадцять п'ять років з поразкою в правах, передбачених п. а, б, в ст. 29 КК УРСР терміном на п'ять років з конфіскацією майна.

Початок відбуття міри покарання Бачинському рахувати з 28 грудня 1950 р.

Вирок оголошено і може бути оскаржений до Верховного Суду УРСР на протязі 5-ти днів з моменту вручення копії вироку засудженому.

Головуючий – [підпис] ТОКАР

Нарзасідателі – [підпис] Церковний, Перепилиця.

[Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 128–129].

Додаток 3

13 листопада 1989 р., Супровідний лист прокурора Закарпатської області О. Бондаренка – до
Прокуратури УРСР, м. Ужгород

Секретно.

Екз. 1

ПРОКУРАТУРА СРСР
ПРОКУРАТУРА
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ
16.11.89 № 13/175 с
м. Ужгород

Прокурору Української РСР
державному раднику юстиції I класу
Осипенко П.Г.

Направляється при цьому архівна кримінальна справа №3947 стосовно Бачинського Д.М. с нашим заключенням для вирішення питання про опротестування в порядку нагляду судових рішень.

У додатку: архівна кримінальна справа №3947 на 138 листах і 2 екз. заключення.

Прокурор області
державний радник юстиції 3 класу

О.Ю. Бондаренко

[Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 140].
(переклад з рос. мови)

Додаток 4

1 листопада 1989 р., Заключення Прокуратури Закарпатської області щодо необґрунтованості засудження
Д. Бачинського та потреби його реабілітації, м. Ужгород

Секретно

зкз.

Затверджую

Прокурор Закарпатської області
державний радник юстиції 3 класу
О.Ю. Бондаренко
«15» листопада 1989 року

ЗАКЛЮЧЕННЯ

1 листопада 1989 року

м. Ужгород

Помічник прокурора Закарпатської області радник юстиції Конькова М.А., перевіривши в порядку нагляду архівну кримінальну справу № 3947 стосовно Бачинського Д. М. в зв'язку з вказівкою № 42 с/13/40 с від 13 липня 1988 р., –

Встановив:

Вироком судової колегії по кримінальних справах Закарпатського обласного суду від 13 лютого 1951 року
Бачинський Даниїл Михайлович, 1879 року народження,
уродженець с. Вишково Хустського округу
Закарпатської області, українець,
із родини священника, одружений,
несудимий, безпартійний,

засуджений по ст. ст. 54-4, 54-10 ч. 2 КК УРСР з санкції ст. 54-2 КК УРСР із застосуванням Указу Президії
Верховної Ради УРСР від 26 травня 1947 р. «Про відміну смертної кари» до обмеження волі строком на 25 років
ВТТ з ураженням в правах на 5 років з конфіскацією майна.

Бачинський Д. М. визнаний винуватим в тому, що він як активний помічник окупантів, весною 1939 р.
брав участь в організації сільської управи, членом якої він являвся до 1944 р.

За час угорської окупації території Закарпаття, будучи священником, використовував церкву для
антирадянської агітації.

Щорічно на угорські державні свята проводив в церкві богослужіння в честь регента фашистської
Угорщини – Хорті та його властей, після богослужінь виконувався угорський гімн.

Зимом 1943 р. призивав населення здавати теплий одяг і продукти харчування для угорської армії.

В той же час Бачинський виступав перед вірниками з призивом сприяти успіху угорської армії у війні
проти Радянського Союзу

Після возз'єднання території Закарпаття з Радянською Україною серед населення проводив антирадянську
агітацію, виражав невдоволення радянськими законами и здійснюваними заходами партії і уряду. До дня арешту
приховував на своїй квартирі літературу антирадянського змісту.

Визначенням судової колегії по кримінальним справам Верховного Суду РСР від 15 березня 1951 року
вирок облсуду залишено без змін, а касаційна скарга засудженого без задоволення.

Відомості про звільнення засудженого із місць позбавлення волі в справі відсутні

Вивчивши матеріали кримінальної справи вважаю, що Бачинський засуджений необґрунтовано.

На попередньому слідстві і на судовому засіданні засуджений не признав себе винувати в активних діях
на укріплення окупаційних властей і в проведенні антирадянської пропаганди і казав, що виходячи із займаного
положення греко-католицького священника, він керувався біблійськими законами, де говорилось про покору
існуючій владі.

Угорський прапор на церкві було вивішено по наказу окупантів. У своїх релігійних проповідях він
призивав до миру на землі. Не виступав ніколи ні проти комуністів, ні проти Радянської влади.

В часи угорської окупації він не проводив богослужінь в честь Хортія, так як он не греко-католик, а
православної віри.

Одяг і продукти харчування збирали не по його ініціативі і не для угорської армії, а для поранених.
Антирадянську літературу він не зберігав і про таку літературу нічого не знав і не читав. /арк. спр.120/

Свідок Дюркович М. М. (Дорогович – авт.) вказав, що в 1947 р. засуджений скаржився, що відібрали від
нього землю и виражав надію на повернення угорців. /арк. спр. 120, 121/

Свідок Ладжун В. М. вказав, що засуджений був греко-католицьким священником в с. Дубровка. При
чехах був членом аграрної партії і членом сільуправи. При угорцях до нього заходили жандарми.

В церкві він призивав вірників молитися за найскоріше припинення війни, хвалив греко-католицьку віру
/арк. спр. 121/

Свідок Пуга Ю. М. (Пуга – авт.) вказав, що під час чеського режиму він голосував за комуністичну партію,
а засуджений його за це дорікав.

Після встановлення Радянської влади в Закарпатті, засуджений біля церкви в присутності сільських
жителів, несхвально висловлювався про сільський комітет бідноти, вважав, що вони не здатні керувати /арк.
спр. 121,122/

Свідок Цуцко І. І. вказав, що літом 1942 року у дворі сільуправи Бачинський хвалив Гітлера, Муссоліні і
Хорті, й говорив, що це освічені люди, а радянські керівники варвари вбивають культурних людей. Під час війни
закликав молитися за успіхи німецької армії. Після звільнення Закарпаття та встановлення Радянської влади він
передрікав погане життя, не хотів визнавати православну віру. /арк. спр. 122/

Свідок Пуга Д. М. вказав, що засуджений був священником до 1948 р. в с. Діброва (с. Дубрівка – авт.).
При чехословацькому режимі виступав проти Комуністичної партії. В 1939 р. він вітав прихід угорців прапорами.
Будучи в сільуправі при угорцях, засуджений складав списки для робіт з облаштування окопів. Призивав
молитись проти руських. /арк. спр. 122, 123/

Свідок Лендел В. В. вказав, що знає тільки то, що засуджений був членом сільуправи й до нього ходили
жандарми. Про керування його проповіді він нічого не знає. /арк. спр. 123/

Свідок Товтин Ю. М. вказав, що засуджений урочисто зустрічав угорців в часи окупації Закарпаття і
закликав молитися за успіхи угорської армії. /арк. спр. 123/

Аналогічні показання дали свідки Сірак М. І. та Козел І. В. /арк. спр. 123, 124/

З аналізу зібраних доказів випливає, що вся поведінка засудженого при різних режимах на Закарпатті була
пов'язана з його становищем священнослужителя. Поклоніння угорському режимові, як вказано у вирокі,
засуджений здійснював виходячи із біблійних законів про покору існуючій владі, тобто за релігійними, а не

політичними мотивами. Засуджений, хоча і здійснював політику чехословацької, згодом угорської влади, але видатних заслуг перед ними не мав.

У справі немає доказів, що вказують на підривно діяльність проти СРСР і випадки зради.

Крім того, згідно зі ст. 2 КК УРСР, у редакції 1927 р. Бачинський Д. М. не підлягав залученню до кримінальної відповідальності за радянськими законами, так як громадянином СРСР в той час не був.

Бачинський Д. М. засуджено також за антирадянську пропаганду після возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною, проте таке звинувачення у справі нічим не доведено.

З показів свідків Цуцка, Пуго (Пуга – *авт.*) та інших, на які є посилання у вироку видно, що Бачинський критикував деякі дії місцевих органів влади, не вірив у реальність комітетів бідноти у вирішенні ними великих господарських завдань, але ніхто на допитах не підтвердив, що засуджений у своїх висловлюваннях закликав до повалення, підриву або послаблення Радянської влади або вчинення яких-небудь контрреволюційних злочинів.

Епізод звинувачення засудженого в антирадянській пропаганді та агітації базується також на вилученій у нього літературі, яка за твердженням суду є антирадянською, хоча у справі жодних матеріалів з цього приводу немає.

З протоколу обшуку /арк. спр. 8/ видно, що в засудженого виявлено службовий лист міністерства освіти і альбом угорських вчителів, що не мало жодного політичного змісту, але суд без жодних підстав дав їм неправильну оцінку, визнавши за літературу антирадянського змісту.

За таких обставин кримінальна справа щодо Бачинського Д. М. підлягає припиненню із-за відсутності у його діях складу злочину.

Керівництво УКДБ УРСР по Закарпатській області також вважає, що Бачинського Д. М. необхідно реабілітувати, як незаконно репресованого у 1951 р.

На підстав викладеного,

вважаю:

Вирішити питання про опротестування в порядку нагляду вироку судової колегії у кримінальних справах Закарпатського обласного суду від 13 лютого 1951 р. ухвалу судової колегії у кримінальних справах Верховного суду УРСР від 15 березня 1951 року щодо Бачинського Даниїла Михайловича на предмет їхньої відміни через відсутність складу злочину, реабілітувавши його.

Пом. прокурора області
радник юстиції

М.А. Конькова

«Згідний»

Ст. пом. прокурора області
з нагляду за слідством
в органах держбезпеки
радник юстиції

Ю.І. Раточка

Довідка: *Бачинський Августин Данилович, проживав м. Ужгород, вул. Новоросійська, 120.*

[Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 141–145].
(переклад з рос. мови)

Додаток 5

9 лютого 1992 р., Заключення слідчого відділу УСНБ України в Закарпатській області та Прокуратури
Закарпатської області про реабілітацію Д. Бачинського, м. Ужгород

«Затверджую»
Зам. прокурора Закарпатської області
радник юстиції
В. В. Химинець
«24» 02 1992 р.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

стосовно Бачинського Д. М.

за матеріалами кримінальної справи 3947

Прізвище, ім'я, по-батькові: Бачинський Даниїл Михайлович

Рік народження: 1879 р.

Місце народження: с. Вишково Хустського округу Закарпатської області.

Місце роботи і посада до арешту: священник.

Місце проживання і адреса: м. Ужгород Закарпатської області.

Відомості про партійність: безпартійний.

Коли, яким органом, за якими статтями КК був засуджений: засуджений за вироком Судової колегії Закарпатського обласного суду від 13 лютого 1951 р. за ст. ст. 54-4, 54-10 ч. 2 КК УРСР до 25 років позбавлення волі у ВТТ з ураженням прав на п'ять років и конфіскацією майна.

Бачинський визнаний винуватим у тому, що будучи священником, використовував церкву для антирадянської агітації й активно допомагав окупантам.

Після возз'єднання території Закарпаття з Радянською Україною висловлював невдоволення радянською владою і зберігав у себе антирадянську літературу. Ухвалою судової колегії у кримінальних справах Верховного суду України вирок залишено чинним.

Із аналізу зібраних доказів видно, що дії засудженого не виходили за рамки роботи священника. Його діяльність не була спрямована проти СРСР. Зберігання антирадянської літератури не доказано.

Арештований: 28 грудня 1950 р.

Звільнений: 15 липня 1951 р. помер в тюрмі.

Утримувався під вартою, в місцях позбавлення волі: 6 місяців, 17 днів.

Відомості про репресованого або його родичів: син засудженого Бачинський Августин Данилович проживає м. Ужгород, вул. Новоросійська, 120.

На Бачинського Даниїла Михайловича поширюється дія ст. 1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» від 17 квітня 1991 р.

Начальник слідчого відділу
УСНБ України в Закарпатській області
полковник [підпис] А. Погоріляк

В.о. старшого помічника прокурора
Закарпатської області
з нагляду за слідством в органах держбезпеки
молодший радник юстиції [Підпис нерозбірливий].
9.02.1992 р.

Примітка: довідка про реабілітацію Бачинського Д. М. «25» 02. 1992 р. надіслана його сину Бачинському Августину Даниїловичу за адресою: м. Ужгород, вул. Новоросійська, 120.

[Підпис нерозбірливий].

[Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 146–146 зв].

(переклад з рос. мови).

Список використаних джерел

Schematismus venerabilis Cleri Graeci ritus catholicorum diocesis Munkacsensis, ad annum domini 1874, 1874. Ungvarini: Typis Caroli Jager&Alberti repay, 264 p.

Архів управління Служби Безпеки в Закарпатській області. Архівно-кримінальна справа С-2391. Бачинський Данило Данилович (21.06.1949 – 07.07.1949). На 116 арк.

Архів управління Служби Безпеки в Закарпатській області. Архівно-кримінальна справа С-5965. Бачинський Данило Михайлович (28.12.1950 – 31.01.1951). На 148 арк.

+о. Михайль Бачинській, *Душастырь*, 1928, №1, с. 23.

№ 133. 1990. листопада 10. Спогад монашки Теофіли про смерть єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Теодора (Федора) Ромжі, 2004. *Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Реабілітовані історією. Закарпатська область. У двох книгах. Книга друга, Ужгород: ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, с. 205–211.*

Бачинський Даниїл (ст.), Мученики та Ісповідники. [Online]. Доступно: <https://mgce.uz.ua/blog/history/bachynskyy-danyuil-st/> (дата візиту: 10.10.2024).

Бачинський Данило Михайлович, 2003. *Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Закарпатська область. У двох книгах. Книга перша, Ужгород: ВАТ “Видавництво “Закарпаття”, с. 175.*

Бендас, Д., 2000. Репресії радянської влади проти греко-католицького духовенства на Закарпатті в 1944 – 1949 роках, *Ковчег*, Вип. 2, с. 290–293.

Бендас, С., Бендас, Д. 1999. *Священники-мученики, сповідники вірності. Ужгород: Закарпаття*, 412 с.

Боцюрків, Б., 2005. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939 – 1950)*; пер. з англ. Н. Кочан; за ред. О. Турія. Львів: Вид-во Укр. Католиц. Ун-ту, XVIII, 265, [2] с., [7] арк. іл.

Волошин, Ю., 1999, «Самоліквідація» Ужгородської унії, *Людина і світ*, №1. С. 35-36;

Капітан, Л., 2012. Ліквідація Греко-Католицької Церкви у Закарпатті, 1945-1949 рр.: Ідеолого-пропагандистська складова, *Краєзнавство*, вип. 3, с. 71 – 83.

Кічера, В., 2014. «Оазис неСвободи»: посвякденне життя репресованого греко-католицького духовенства (на прикладі спогадів о. Стефана Бендаса), *Наукові записки Ужгородського університету. Серія: історично-релігійні студії*, Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», вип. 3, с. 62–88.

Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. (в редакції 1949 р.). Прийнятий Центральним Виконавчим Комітетом Української РСР 8 червня 1927 р., 1950. Офіційний текст із змінами і доповненнями станом на 1 листопада 1949 р., Київ: Держполітвидав, 168 с.

Лист о. Є-Е Бачинського до Лайоша Кошута від 20 травня 1849 р. [Online]. Доступно: <https://bachynskij.blogspot.com/2021/04/20-1849.html#more> (дата візиту: 10.10.2024).

Літерати, Т. Втрачений Ужгород: будинок та історія життя др. Івана Бачинського. [Online]. Доступно: <https://pershij.com.ua/vtracheniy-uzhhorod-budynok-ta-istoriia-zhyttia-dr-ivana-bachynskoho-foto/> (дата візиту: 10.10.2024).

Майороші, М., 2021. *Мукачівська єпархія та Галицька митрополія: інституційні та особистісні взаємини між греко-католицькими провінціями та їхнім кліром (1919 – 1991)*. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 07.00.01 «Історія України». Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 274 с.

Мароші, І., Мароші, А., 2023. *Іменний довідник священників історичної Мукачівської Греко-Католицької Єпархії*. Серія: спадщина Бендаса, Берегове-Ужгород: Видавництво «Карпати», 1092 с.

Мищанин, В., 2018. *Радянська Закарпаття 1944 – 1950 рр.: монографія*, Ужгород: Рік-У, 644 с.

Пушкеш, Л., 2001. *Кир Теодор Ромжа: життя і смерть єпископа*, Львів, 244 с.

Фенич, В., 2007. «Чужі» серед своїх, «свої» серед чужих. *Греко-католики Мукачівської єпархії під час та після «возз'єднання» Закарпаття з Радянською Україною / Мукачівська греко-католицька єпархія, Ужгород, 107 с.*

References

Schematismus venerabilis Cleri Graeci ritus catholicorum diocesis Munkacsiensis, ad annum domini 1874, 1874. Ungvarini: Typis Caroli Jager&Alberti repay, 264 p. (in Latin).

Архів управління Служби Безпеки в Закарпатській області. Архівно-кримінальна справа S-2391. Bachynskiy Danylo Danylovych [Archives of the Security Service of Ukraine Office in Zakarpattia Oblast. Archival and criminal case file C-5965. Bachynskiy Danylo Mykhailovych] (21.06.1949 – 07.07.1949). На 116 арк. (in Russian; in Ukrainian).

Архів управління Служби Безпеки в Закарпатській області. Архівно-кримінальна справа S-5965. Bachynskiy Danylo Mykhailovych [Archives of the Security Service of Ukraine Office in Zakarpattia Oblast. Archival criminal case file C-5965. Bachynskiy Danylo Mykhailovych] (28.12.1950 – 31.01.1951). На 148 арк. (in Russian; in Ukrainian).

+о. Mihail Bachinskij [+о. Mikhail Bachinsky], *Dushpastyr'*, 1928, №1, s. 23. (in Russian).

№ 133. 1990. lystopada 10. Spohad monashky Teofily pro smert yepyskopa Mukachivskoi hreko-katolytskoi yeparkhii Teodora (Fedora) Romzhi [№ 133. 1990. November 10. Memoirs of Nun Teofily about the death of Bishop Theodore (Fedir) Romzha of the Mukachevo Greek Catholic Diocese], 2004. *Reabilitovani istoriieiu*. U dvadtsiaty semy tomakh. Reabilitovani istoriieiu. Zakarpatska oblast. U dvokh knykhakh. Knyha druha, Uzhhorod: VAT "Vydavnytstvo "Zakarpattia", s. 205–211. (in Ukrainian).

Bachynskiy Danyil (st.), Muchenyky ta Ispovidnyky [Daniel Bachynsky (art.), Martyrs and Confessors]. URL: <https://mgce.uz.ua/blog/history/bachynskij-danyil-st/> (дата візиту: 10.10.2024). (in Ukrainian).

Bachynskiy Danylo Mykhailovych [Bachynskiy Danylo Mykhailovych], 2003. *Reabilitovani istoriieiu*. U dvadtsiaty semy tomakh. Zakarpatska oblast. U dvokh knykhakh. Knyha persha, Uzhhorod: VAT "Vydavnytstvo "Zakarpattia", s. 175. (in Ukrainian).

Bendas, D., 2000. Represii radianskoi vlady proty hreko-katolytskoho dukhovenstva na Zakarpatti v 1944 – 1949 rokakh [Repressions of the Soviet authorities against the Greek Catholic clergy in Transcarpathia in 1944 – 1949], *Kovcheh*, Vyp. 2, s. 290–293. (in Ukrainian).

Bendas, S., Bendas, D. 1999. *Sviashchenyky-muchenyky, spovidnyky virnosti* [Priests-Martyrs, Confessors of Faithfulness], Uzhhorod: Zakarpattia, 412 s. (in Ukrainian).

Botsiurkiv, B., 2005. *Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva i Radianska derzhava (1939 – 1950)* [The Ukrainian Greek Catholic Church and the Soviet State (1939 – 1950)]; per. z anh. N. Kochan; za red. O. Turiia, Lviv: Vyd-vo Ukr. Katolyts. Un-tu, XVIII, 265, [2] s., [7] ark. il. (in Ukrainian).

Voloshyn, Yu., 1999, «Samolikvidatsiia» Uzhhorodskoi unii ["Self-liquidation" of the Uzhhorod Union], *Liudyna i svit*, №1, c. 35–36. (in Ukrainian).

Kapitan, L., 2012. *Likvidatsiia Hreko-Katolytskoi Tserkvy u Zakarpatti, 1945 – 1949 rr.: Ideoloho-propahandystska skladova* [Liquidation of the Greek Catholic Church in Transcarpathia, 1945 – 1949: Ideological and Propaganda Component], *Kraieznavstvo*, vyp. 3, s. 71–83. (in Ukrainian).

Kichera, V., 2014. «Oazys neSvobody»: povsiakdenne zhyttia represovanoho hreko-katolytskoho dukhovenstva (na prykladi spohadiv o. Stefana Bendasa) ["An Oasis of Non-Freedom": The Daily Life of the Repressed Greek Catholic Clergy (Based on the Memoirs of Fr. Stefan Bendasa)], *Naukovi zapysky Uzhhorodskoho universytetu. Serii: istorychno-relihiini studii*, Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», vyp. 3, s. 62–88. (in Ukrainian).

Kryminalnyi kodeks URSR 1927 r. (v redatsii 1949 r.). Pryiniatyi Tsentralnym Vykonavchym Komitetom Ukrainskoi RSR 8 chervnia 1927 r., [Criminal Code of the Ukrainian SSR of 1927 (as amended in 1949). Adopted by the Central Executive Committee of the Ukrainian SSR on June 8, 1927] 1950. Ofitsiinyi tekst iz zminamy i dopovnenniamy stanom na 1 lystopada 1949 r., Kyiv: Derzhpolityvdav, 168 c. (in Ukrainian).

Lyst o. Ye-E Bachynskoho do Laiosa Koshuta vid 20 travnia 1849 r. [Letter from Fr. E.E. Baczynski to Lajosz Kossuth dated May 20, 1849]. URL: <https://bachynskij.blogspot.com/2021/04/20-1849.html#more> (дата візиту: 10.10.2024). (in Ukrainian).

Literati, T. Vtracheniy Uzhhorod: budynok ta istoriia zhyttia dr. Ivana Bachynskoho [Lost Uzhhorod: the house and life story of Dr. Ivan Bachynsky]. URL: <https://pershij.com.ua/vtracheniy-uzhhorod-budynok-ta-istoriia-zhyttia-dr-ivana-bachynskoho-foto/> (дата візиту: 10.10.2024). (in Ukrainian).

Maioreshi, M., 2021. *Mukachivska yeparkhiia ta Halytska mytropolia: instytutsiini ta osobystisni vziemyny mizh hreko-katolytskymy provintsiiamy ta yikhnim klirom (1919 – 1991)* [The Diocese of Mukachevo and the Metropolis of Galicia: Institutional and Personal Relations between Greek Catholic Provinces and Their Clergy (1919 – 1991)]. Dysertatsiia na здобуття наукового ступеня кандыдата історичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 07.00.01 «Історія України». Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, Lviv, 274 s. (in Ukrainian).

Maroshi, I., Maroshi, A., 2023. *Imennyi dovidnyk sviashchennykiv istorychnoi Mukachivskoi Hreko-Katolytskoi Yeparkhii* [Name directory of priests of the historical Mukachevo Greek Catholic Diocese. Series: Bendasa' heritage]. Serii: spadshchyna Bendasa, Berehove-Uzhhorod: Vydavnytstvo «Karpaty», 1092 s. (in Ukrainian).

Mishchany, V., 2018. *Radianizatsiia Zakarpattia 1944 – 1950 rr.: monohrafiia* [Sovietization of Transcarpathia in 1944 – 1950: a monograph], Uzhhorod: Rik-U, 644 s. (in Ukrainian).

Pushkash, L., 2001. *Kyr Teodor Romzha: zhyttia i smert yepyskopa* [Kir Theodore Romzha: Life and Death of a Bishop], Lviv, 244

s. (in Ukrainian).

Fenysh, V., 2007. «Chuzhi» sered svoikh, «svoi» sered chuzhykh. Hreko-katolyky Mukachivskoi yeparkhii pid chas ta pislia «voziednannia» Zakarpattia z Radianskoiu Ukrainoiu [“Strangers” among their own, ‘their own’ among strangers. Greek Catholics of the Mukachevo Diocese during and after the “reunification” of Transcarpathia with Soviet Ukraine] / Mukachivska hreko-katolytska yeparkhiia, Uzhhorod, 107 s. (in Ukrainian).

Yurii Danylets

Candidate of History, Docent;
Docent of the Department of the Archaeology, Ethnology and Cultural Studies,
SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

Andriy Melnyk

Post-graduate student of the Department of Modern History of Ukraine and foreign countries,
SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

**GREEK CATHOLIC PRIEST DANIL MIKHAILOVICH BACHYNSKY
(1879 – 1951): NEW DOCUMENTS FOR HIS BIOGRAPHY**

The article highlights the biographical path of the Greek Catholic priest Daniel Bachynsky. The authors traced his fragmentary family tree and showed that he came from an old priestly family. A native of the village of Vyshkovo, where his father served, he received a good education, he studied at Mukachevo and Uzhhorod gymnasiums, and received his higher spiritual education at the Uzhhorod Theological Seminary. The author traced the priest's marital status and found out the number of his children and the scope of their activities at the time of the priest's arrest in 1949. It was found that D. Bachynsky enjoyed considerable authority among the bishops of the Mukachevo Greek Catholic diocese, who honored him with church positions and entrusted him with responsible missions. He was the priest who confessed and gave communion to Bishop Theodore Romzha after an accident in the Mukachevo hospital, where he was soon killed by a shot of curare poison. The priest was arrested after his son, Fr. Daniel, in December 1950. The materials of the archival criminal file show that the investigators imposed on him political activities in favor of the Czechoslovak agrarian party, anti-communist activities in 1920-30, cooperation with the Hungarian occupation authorities, conciliatory and favorable activities, which resulted in the targeted labor mobilization of Dubrivka residents for the construction of defensive structures for the Hungarian army, collecting warm clothes and food for Hungarian goweds, anti-Soviet agitation during worship and idealization of the figures of Hitler, Mussolini and Horta, slanderous propaganda against the leaders of the USSR, in particular Stalin, and so on. The materials of the prosecution and the verdict were based on the testimony of 11 witnesses, mostly members of the Communist Party, coming from the rural poor, who a priori hated or distrusted the representative of the wealthy church stratum. The priest mostly denied the accusations against him, but because of his age, he could not resist the Soviet totalitarian machine. At the age of 73, he died in Uzhhorod prison and was buried in an unmarked grave in secret from his relatives. The article introduces five archival documents into scientific circulation. They characterize the means and methods of the totalitarian machine in the struggle against a representative of the Greek Catholic clergy.

Keywords: Greek Catholic Church, priest, documents, Daniel Bachynsky, repression, archival and criminal case, Transcarpathia, Ukrainian SSR, USSR.

Надійшла до редакції / Received: 20.09.2024

Схвалено до друку / Accepted: 22.11.2024

ІЛЮСТРАЦІЇ

Фото 1. о. Даниїл Бачинський з синами [Літераті].

Фото 2. Ілюстрація з архівно-кримінальної справи [Архів УСБУ в Закарпатській області. Арх. крим. спр. С-5965, арк. 7 зв.].